

Izgubljeni »šamaim« (O znanosti i životu)

»Tko nebo ne nosi u sebi, tražit će ga uzalud u čitavome svemiru.«

Otto Ludwig

Što sam život čini životom? Koje je poslanje čovjeka u svijetu? Može li se ono prepoznati u naizgled uzaludnoj misiji da jedni drugima otkrivamo zaboravljeno? Sastoji li se cjelokupan život upravo u toj nadasve zamršenoj peripetiji uvijek ponovnog prisjećanja na zagubljeno? Nadilazeći postojeće okvire, prekoračujući zacrtane granice, nerijetko se dogodi da čovjek zabasa i u plićak misleći pritom da je otkrio ocean. Pukom srećom oceani nisu baš tako plitki!

Od pamtivijeka su u čovjekovim misaonim pećinama znanstvenici svih epoha odvajkada pokušavali upaliti nekakve blitz-svjetiljke, nadajući se da će ih upravo one odvesti do izvora tajne za kojom ljudski rod traga već tisućama godina. No taj mukotrpní Sizifov posao često je proizvodio suprotne pojave koje su čovjeka nerijetko odvele samo do još većih ćorsokaka i beznađa.

Djelići istine koje tražimo u vlastitim životima i znanosti nisu ništa drugo doli mukotrpní pokušaji uspostave međuodnosa. Upravo osjećaj nedostatka blizine (duboke međuljudske povezanosti) nagoviješta epohu koja ne misli. Gdje su polazišta? Odakle krenuti u ne(s)poznato? To su samo neka od mnogobrojnih pitanja što su desetljećima morila čovjeka dvadesetoga i sada već dobrim djelom dvadeset i prvoga stoljeća. Suvremeni je čovjek u sebi rascijepljen. Taj hijatus, tu odvojenost od vlastitoga bića sve teže podnosi. U stanju sveopćega rascijepa i iskidanosti, polako gubi osobnost u neprestanome hodu, bez ijednoga trenutka mira.

Današnje humanističke znanosti, počesto su opterećene prizvucima antikvarnosti, filatelije, faksimila. A što je sa srcem? Gdje tu nestaje osobnost čovjeka? Suvremene humanističke znanosti, potiskujući u drugi plan poosobljavanje i počovječenje, ostaju samo naizgled dobro pridodani ukrasi egzaktnim znanostima. Međutim, kao što svaka medalja ima i svoje naličje, tako i realnost danih situacija (društvenih ideja i perspektiva), upravo govori suprotno. Suvremeni znanstvenik postao je samo školski dobro izučen, namjesto human liječnik. U svojim mnogobrojnim pokusima i laboratorijima on vječno nanovo samo secira, izvodi pokuse, ali ne liječi. Pomiče granice vlastite osobnosti, uklanja nesreće, osvješćuje da znanost nije samo usmjerena na sebe. Namjesto čovječnosti, počesto se čuje na Međunarodnim konferencijama znanstvenika fizikalni, biologistički, elektrokemijski, tehnički govor – a što je s duhovnim, srčanim, pravednijim svijetom? Tko će ta pitanja postavljati, ako ne oni koji

predvođe eru visokotehnološke znanosti na prestižnim učilištima diljem svijeta? Izgleda da svi, odviše zarobljeni bogatstvom ovoga svijeta, gubimo svoje živote. Što mi oko sebe oslobađamo, što naša ukoričena djela čine, oživljuju li koga? Još se nigdje ne može čuti da mrtvi ustaju, slijepi vide, gluhi čuju... Koga oslobađamo? Naposljetku, zar to nije istinski smisao znanosti, da uvijek nanovo čovjeka oslobađa (pa i od njega samog), a ne da ga gura u političke spletke i akademska uzništva i podložništva. U znanosti, kao i svugdje, trebalo bi se prije svega držati one stare maksime: »Amicus Plato, sed magis amica veritas!« Drag mi Platon, ali mi je istina draža. Istina, postoje poštovani i dragi ljudi, ali nam prije svega uvijek treba biti draža istina i samo istina.

Nažalost, u burnim povijesnim previranjima kudikamo više znali su presuditi vlastiti interesi i probici, nego iskrena želja da se dođe što bliže srcu istine. Počesto je drugi (osoba) u takvim spletkarenjima znao postajati sredstvo, a ne iskren i istinski cilj našega djelovanja. Naime, u takvim destruktivnim procesima, naprosto se zatumljuje mogućnost da nam di bude ravnopravan sugovornik – jer tu prije svega prevladaju egocentrični interesi i častohleplje.

Smisao traganja u zakučastim meandrima stvarnosti – prije svega bi trebao biti izražen u predanim pokušajima su-izricanja, u sinergiji, u nastojanjima osvjetljivanja prvobitne svrhe iskona, a ne u glorifikaciji vlastitih znanstvenih otkrića. Tek u toj sveopćenitosti, sabranim nastojanjima, pojedinačni fragmenti stvarnosti zadobivaju svoje pravo naličje i smisao. Stoga bismo mogli ustvrditi da je sama čovjekova svrha ponajprije izražena u težnji, ujedinjenju, odnosu. Ukoliko se u toj širokoj lepezi raznobojnosti svjetla budu promatrali nadani svijet i svekoliki makrosvemir, neminovno će uslijediti i postupno ispunjavanje i očekivanje sveobuhvatnijih uvira u možda samo naizgled neizmjerljive cjeline zbilje kvantnoga subatomskeg svijeta. Utoliko će se i same žarko željene (a rijetko dosegnute) kupole misaonih horizonata čovječanstva osvjetljivati novim spoznajama i još nezamislivijim izazovima. Povrh saznanja o vlastitome svijetu, na svakom je znanstveniku pomalo teško breme da uznastoji pronaći svjetionik istine koja će čovječanstvu osvjetljivati put do Istine cjelokupnoga Jedinstva s vlastitim malim (mikro) i velikim (makro) poretkom svijeta. No, da bi čovjek to realizirao, ponajprije mora u samome svojem biću ujediniti sve razjedinjene prirode: u sebi i svojem srcu. Uključivši osjećaj za vrijeme u kojemu živimo, ljude za koje istražujemo, svijet za koji stvaramo, da bismo svijetu pružili ikakvo zrnice nade. Mladi znanstvenici prije svega moraju biti ljudi sa srcem. Znanost može oplemeniti svijet, jedino ako je oplemenjeno srce onoga koji posreduje djeliće istine o svijetu.

Suvremeni znanstvenici umjesto da se prime za dosadašnje izrasle grančice i svega onoga što je dosadašnja povijest mišljenja grčevito iznjedrila u analima kultura i civilizacija, nerijetko zatiru svaku povezanost i suradnju s humanističkim znanostima. Pri tome ne sade nove grančice, nego ih i ovako poprilično napukle posijecaju, umjesto da se o njih odupru osviješteni u još

neistražene dimenzije ljudske kulture i civilizacije. Pritiješnjeni čovjek danas je nerijetko skučen i kojekakvim »privremenim« rješenjima modernih znanosti. No, kao što bi se dosad moglo naslutiti, na kraju uvijek odnekud izrone samo mjehurići i zaustavljeni pogledi dublje u dubinu. Bilo da je riječ o dubini samoga svemira, ili, pak, nama bliskih bića. Uvijek zaboravljamo da je često i samo naše biće Izgubljeni šamaim (nebo). Upravo se u njemu, našem vlastitom nebu – suštini nas samih, očituje želja za sjedinjenjem i sveopćim bratimljenjem svih ljudi u darovanome nam svijetu (Tin Ujević, »Pobratimstvo lica u svemiru«).

Ulazeći dublje u Izgubljeni šamaim mogli bismo se još zapitati: Čemu ranjivi čovjek sam sebe onezbičuje, primorava na plivanje u plitkim kaljužama? Jer sam se Svemir otkriva jedino razumijevanju onih koji otkriju druge, prepoznaju sami sebe – jer: »Shvatit ćemo svijet tek ako shvatimo sami sebe« (Novalis, »Geleit auf allen Wegen«).

Razotkrivanje svemira, nije očito u mnogobrojnim statističkim podacima nego, prije svega, u cjelokupnom razotkrivanju samih sebe samima sebi. Čak bi se moglo reći da svemir ostaje sakriven onima koji se skrivaju sami pred sobom. Prodirati u intimu vlastitoga bića znači otkrivati jedan izgubljeni djelić svemira: sebe same, a time posredno i druge.

U početku bijaše odnos (M. Buber). Glasno odjekuje u našoj podsvijesti ta pradavna zaboravljena čovjekova spoznaja. Usprkos tomu Homo viator, Čovjek putnik ne posustaje i dalje žurno pretražuje dijelove neba, zabite kutke pustinja i kotlina, tragajući za tim jedinstvenim zrnom života. Traganje za dubljim značenjem stvarnosti, uključuje čovjekovu muku da se upregne. Kao što u našoj svakodnevici, nema besplatnih doručaka, tako ni u spoznajnim previranjima nema lakih i bezbolnih uvira. Pred nama svima i dalje strši izazov: naći svoje mjesto u svemiru. Ostaje samo pitanje: Koliko se daleko možemo uprijeti bez snage drugih?

Najudaljeniji svjetovi nisu izvan naše galaksije, našega malog svijeta, nego prije svega izvan nas samih. A naša jedina misija ostaje pripomoći jedni drugima da pronađemo uvijek nanovo Izgubljeni šamaim u svome srcu i srcima drugih: »Ako ne možemo istražiti posljednje bezdane i ako smo kadikad čak kao zasljepljeni, to ne potječe od nedostatka svjetla, već od preobilja nebeskoga sjaja« (B. Häring, »Kristov zakon«). »Kraljevstvo je Božje među vama« (Lk 17,20).

Shalom!

Dražan Zetić